

Holch Gábor

*Ez a város
egy távoli bolygó*

Avagy miért vagyok világpolgár

Holch Gábor

*Ez a város
egy távoli bolygó*

Avagy miért vagyok világpolgár

ATHENAEUM

Copyright © Holch Gábor, 2018

A kínai tulajdonnevek átírásakor könyvemben a magyarul közismert nevek esetében a könnyebben kiejthető fonetikus átírást vettem alapul (Mao Ce-tung, Peking, Sanghaj), a kevésbé ismertek esetében pedig az internetes keresést nagyban megkönnyítő nemzetközi pinjin szabványt (Cai Guoqiang, Shaoxing, Wuhan).

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó u. 4-8.

Telefon: 1-235-5030

www.athenaeum.hu

www.facebook.com/athenaeumkiado

athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 829 5

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin

Felelős szerkesztő: Peiker Éva

Szerkesztette: Ács Eleonóra

Műszaki vezető: Drótos Szilvia

Borító: Földi Andrea

Borítófotó: Nicky Almasy

Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2018-ban

Felelős vezető: Vadász Katalin igazgató

A világon minden városnak megvan a maga arculata és személyisége, a tíz-húsz millió lakosú metropoliszok karaktere azonban talán leginkább az olyan emberekéhez hasonlítható, akik a túlzásba vitt egyéniségük miatt már-már az elmebaj határát súrolják. London, New York, Tokió, Szingapúr vagy Sanghaj felturbózott életét élve az ember hamar rádöbben, hogy az ilyen helyeken mindent szabad, de mindennek megkéri az árát, hogy mindig rohanni kell valahová, de megérkezve muszáj máris odébbállni, hogy így soha sehová sem érkezünk meg, mégis úgy tűnik, hogy túl sokáig időztünk, hogy mindenki ismerős, de senki sem ismeri egymást, hogy a megbeszélések, telefonhívások, utcai árusok, hangosbeszélők, a tömegben ránk-ránk köszönő, tucatszor látott arcokkal félig-meddig összepárosított hangok kakofóniájában senki sem hallja a másik hangját, mint a régi viccben, amelyben Arisztid kiabál, hogy zörög a sárhányó, de Tasziló nem érti, mert zörög a sárhányó.

Sanghaj szupervárosában tíz budapestnyi területen huszonnégymillió ember él és dolgozik, szó szerint éjt nappallá téve. Utcáin reggel és délután a munkába és hazafelé igyekvők csúcsforgalma zakatol megállíthatatlanul, éjszaka pedig a város boltjainak és intézményeinek vérkeringéséről gondoskodó teherautók és kisbuszos, motoros, triciklis, kerékpáros és gyalogos futárok, valamint a hét hét napján vígan bulizó számtalan szubkultúra és kiszolgálóik. A város kirobbanó sikere a századelőn beköszöntő első fellendüléskor ott dolgozó építészeket ugyanúgy készületlenül érte, mint a kilencvenes évek szocialista várostervezőit: a lakások, üzlet-helyiségek, parkolóhelyek kiosztása a folyton változó

rendelkezéseknek fittyet hányva kizárólag a káoszelméletnek hajlandó engedelmessé válni. Ahogy egy Brazíliában felreppenő pillangó állítólag tornádót okozhat a Midway-szigeteken, úgy hiúsítja meg a taxira váró bevásárló reményeit, ha tőle tizenöt kilométerre focimeccs vagy iPhone-kiárusítás zajlik.

Újjonnan érkezettként számomra Sanghaj azért is volt hatalmas sokk, mert előtte egészen más környezetben éltem. Budapest és Bécs egy szuperváros felhőkarcolójának negyvenegyedik emeletéről nézve matyó hímzéses idillnek számít, ráadásul Bécs után én először boszniai kisvárosokban, majd pedig a félmillió Shaoxing kínai szemmel már-már rusztikus környezetében éltem. Amikor az egyetem tanítási szüneteiben felvonatoztam Sanghajba, eleinte egyszerre rémített a város lármája és vonzottak számomra addig ismeretlen dimenziói. Emlékszem, egy ilyen kiruccanás alkalmával egy kínai ismerőssel a Xujiahui Park mellett taxiztunk el, és én megkérdeztem tőle, mik azok az égbe törő épületek. Az az egyik legmenőbb lakópark, magyarázta. Eltökéltem, hogy ha tehetem, egyszer felköltözöm a harmincadik emelet fölé.

Ezt az álmomat hamarosan meg is valósítottam, és a mai napig imádom a magasan lévő emeletek madártávlatát. Pár év után viszont a metropolisz életének egyes velejárói elkezdtek idegesíteni. Ilyen volt például az állandó háttérzaj. Szerencsére mára egyes elektronikai cégek kifejlesztették az aktív zajszűrővel ellátott fejhallgatókat, amelyeket egy mobilos felhasználással összekötve a csúcsforgalom kellős közepén a Csendes-óceán hullámainak vagy egy alpesi erdő madárcsicsergésének műharmóniájába menekülhetek, amíg a taxis

fel nem ráz, hogy megérkeztünk. Akkoriban azonban még nem voltak ilyenek, és egy időben például azért jártam egy meglehetősen drága szaunába, mert ott csend volt. Ugyanebben az időben tűnt fel az intellektuális stimuláció majd teljes hiánya is. Miért mindig popzenéről, melóról, ruhákról, bulikról, utazásról és pénzről beszélünk itteni ismerőseimmel, kérdeztem magamtól, már amikor nem barátainkat szidjuk a hátuk mögött? Kínomban be-bedobtam egy-két filozofikus témát, de olyan fogadtatásra találtam, mintha az aranyeremről próbáltam volna diskurzust indítani. Mielőtt elkezdtem volna ezért a barátaimat okolni, azt is be kellett látnom, hogy a Sanghajba érkezésem óta eltelt évek során jó, ha évente két-három könyvet olvastam el, és filmekből is csak a könnyedebb műfajok jutottak el hozzám.

A minőségi filmek, könyvek csodája az, hogy elreptenek a minket körülvevő tényleges valóságból, és ideig-óráig nemcsak térben és időben távoli tájakon kószálhatunk el, hanem akár soha meg nem történt eseményeknek, alternatív valóságoknak lehetünk szemtanúi. Mint rádöbbsentem, akkori létezésemet ezzel ellentétben teljes mértékben kitöltötte az itt és most valósága, mely lett legyen bármilyen eseménydús, végső soron mégiscsak a munka, szórakozás és pihenés háromszor nyolcas rutinjának felturbózott változata volt. Ebbe a fokozatosan fojtogatóvá váló állapotba villantak be újdonsült barátom félperces etűdjei. A háttérzene dübörgésében egyszer egy Cseh Tamás-idézetet ordított a fülembbe, másszor a bárpult körül tolongók viselkedését hasonlította a sarkköri pingvinekéhez, és mindannyiszor fején találta a szöveget.

Az alkalmi szóváltásokból idővel barátság szövődött,

és Nickyvel évekig együtt hevertük ki Sanghaj nyaktörő tempójának megrázkódtatásait, hol magyar énekes-gitáros délutánok, hol átbeszélgetett esték formájában. Az ilyen terápiákra egyszer ő, másszor én jelentem meg összeszorított foggal, átkokat sziszegve a városra, a kínaiakra és általában a világegyetemre. Barátságunk kezdetén mind a ketten nagy fába vágtuk a fejszénket, ő a fotózás, én pedig a vállalkozás területén. Volt tehát miről panaszkodnunk, és fokozatosan ráeszméltünk: összejöveleink fő funkciója éppen az volt, hogy elreptettek a sanghaji expatvalóságból egy aggodalomtól és felelősségtől mentes, ideális világba. Bár időközben barátaink is összebarátkoztak, és gyakran vacsoráztunk négyesben, mi azért tartottuk magunkat a havi két-három pasiszeánszhoz, sőt most, hogy rájöttünk a titokra, még rá is tettünk egy lapáttal: a délutáni félhomályban videón Lindát néztünk, a Trabant zenéjét hallgattuk, Máté Péter- és Republic-számokat játszottunk.

Szeretném elmagyarázni, mi is ez az „expat” dolog, mert nem mindenkinek ismerős a földgolyón ide-oda hurcolkódó nemzetközi szakember-szubkultúra világa. Az angolból újabban több világnyelvbe átvándorolt trendi kifejezés eredetileg az *expatriot*, tehát „hazáján kívüli” rövidítése volt, amely státusz a tizenkilencedik-huszedik század késő gyarmati világában a mai diplomáciai védettséghez hasonlóan messzemenő jogi következményekkel járt. Ha történetesen a századfordulón éltem volna Sanghajban, az Osztrák–Magyar Monarchia állampolgáraként nem vonatkoztak volna rám a kínai törvények és más olyan rendelkezések, mint például az adószabályozás. Boszniában ENSZ-alkalma-

zottak között már volt alkalmam megtapasztalni, hogy egyeseknél micsoda arroganciához vezethet az effajta kivételezés. Csak olvasmányainkra és a képzeletünkre hagyatkozhatunk abban a tekintetben, hogy milyen lehetett a helyzet akkor, amikor egy város vagy tartomány teljes külföldi lakossága törvényen felül állt, és a helyi hatóságok legfeljebb azzal büntethették egy-egy gaztett elkövetőjét, hogy feltuszkolták egy hazafelé tartó hajóra. A célkikötőben azután a delikvens a hajóról leszállva máris megválthatta a jegyet visszafelé.

Manapság az expat szűkebb jogi értelemben olyan alkalmazottat jelent, akit cége otthoni szerződéssel alkalmaz nemzetközi munkára. A külföldön élők viszont gyakran ragasztják magukra ezt a jól festő címkét akkor is, ha helyi szerződéssel vagy saját szakállukra dolgoznak, távol az anyaországtól. Mint minden divatos kifejezés, ez is marketingeszközzé vált, és a külföldiek kedvelte városokban egymást érik az expatrendezvények, -állásbörzék és -előadások, és persze létezik sok ilyen magazin, internetes honlap, ügynökség, klub, kávéház, bolt és egy halom szolgáltatás. A külföldi kolónia mindenhol egyfajta állam az államban, amelynek keretein belül spontán alakulnak ki a közösség nyelvi, társas és morális preferenciái, közel és mégis távol a helyi valóságtól. Mint már említettem, én még Budapesten nyervehettem először betekintést ebbe az életmódba, miközben a Dürer Caféban együtt üldögéltem a német Ulival, a brit Alennel, a szaúdi Mazinnal és számos, külföldön felcseperedett magyar diplomataleszármazottal.

Bölcsészdiplomám kézhezvételével azonban rögtön visszacsöppentem abba a csüggesztően egyhangú való-

ságba, amely elől a nyelv szak falai közé menekültem. Panaszkodásom talán értelmetlenné tűnhet, hiszen életem korántsem volt eseménytelen. Legjobb barátaim közül kettő is az akkori Iparművészeti Főiskolán tanult, márpedig a művészpallásták dáridója úgy viszonyul a hétköznapi bulizáshoz, ahogyan a salakmotorozás a közlekedéshez. De nekem a jókedvünkben letarolt hétvégi házak és elejtett óriástortából kinyekkenő tejszínhabos hölgy izgalmá ellenére is hiányzott a nyelvek, kultúrák, szokások olyasfajta változatossága, amelyek akkor is lenyűgözővé varázsolnak egy átborozott éjszakát, ha a barátok csak nagyszüleikről sztoriznak. Elvagyódásomat legjobban egy, a József Attila Gimnáziumban szintén angoltanárnaként dolgozó kollégám, Zsolti értette meg a leginkább: ő is hasonló tünetekkel küszködött; később nemzetközi teniszbíróként keresztül-kasul beutazta a világot, végül pedig az Egyesült Államokban telepedett le.

Hasonszórú tanártársammal volt, hogy napokig csak angolul beszéltünk egymással, és nyughatatlanságunk hatására egyik izága ötletből a másikba csapongtunk. Nyáron például elmentünk sziklát mászni Horvátországba, ami manapság kevésbé extrém kaland, mint néhány hónappal a jugoszláv polgárháborút lezáró daytoni békeszerződés aláírása után. A kempingek akkoriban olyan elhagyatottak voltak arrafelé, hogy egy hét sátorozás után a tulaj pénz helyett cserébe csak annyit kért, híreszteljük el Magyarországon, hogy lehet megint jönni turistáskodni. A pizzeria parkolójában a személyautók mellett mindig parkolt néhány páncélozott csapatszállító jármű, egyszer egy délutáni szundikálásból pedig egy fejem felett lebegő kétrotoros óriáshelikopter éb-

resztett fel. Zsoltival remekül szórakoztunk: pont erre az adrenalinlöketre volt szükségünk Budapest és a gimnáziumi tanítás monotóniája után!

Amikor nem adódott ilyen lehetőség, ismét a könyvekbe menekültem. Akkor olvastam először Lawrence Durrell, az expatlét egyik legkiválóbb krónikása *Alexandriai négyes* című nagyregényét, és azonnal eldöntöttem, nekem is valami ilyesmire van szükségem. Nem tudtam betelni a második világháború egymásnak uszította országaiból Egyiptomba menekülő világpolgárok kalandjaival, akik politikai hovatartozásukat, hazafias kötelességüket és családi kötelekeiket maguk mögött hagyva egyfajta álombeli valóságba menekülnek, amely hasonlóan kiszámíthatatlan, mint az őket körülvevő világégés, de ha valami zátonyra fut, csak magukat okolhatják.

A nílusi lakóhajón megrendezett összejövetelek illúziójából azonban annál fájdalmasabb volt a visszatérés a tanári szoba falai közé. Aki olvasta Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényét, annál csak az értheti meg jobban akkori hangulatomat, aki középiskolai tanárként maga is megpróbálta kiírni magából a hétköznapi felgyülemlett feszültséget. A József Attila Gimnázium akkoriban az ország egyik legszínvonalasabb középfoké oktatási intézménye volt mind a vezetés és a tanári kar, mind pedig diákok tekintetében. Fogadóóráinkra a televízióból ismert arcok sétáltak be egymás után. Ennek ellenére mi ugyanazokkal az apró-cseprő gondokkal küzdöttünk meg nap mint nap, mint más iskolák, és a tanári értekezletek szó szerint az idegeimre mentek. Ki öntötte le kávéval a tanárnő javítandó dolgozatait? Ki kell-e rúgni a diákot, aki a tábla fölél függesztett címet

a szünetben dísztárcsára cserélte? Jogos-e a történelem-tanárt arra kényszeríteni, hogy állítólagos klausztrófiája ellenére egy héten egyszer az alagsori tanteremben tartson órát?

Bár friss diplomásként őszintén hálás voltam annak az ELTE-s professzornak, aki beajánlott, egy év után felém lett bennem egy riasztó jövőkép: hamarosan azok közé tartozom majd, akik tizenöt éves kordbársony nadrágban osztják az észt egy véget érni nem akaró tanári megbeszélésen. Kihez forduljak ezzel? Sokak szemében a tanári pálya megbecsült, jó kilátásokkal kecsegtető lehetőségnek tetszett. Zsoltiról tudtam, hogy hasonló cipőben jár. Kínomban egy kolléganőm vállán sírtam ki magam, aki vel akkoriban az Euró Nyelviskolában tanítottam együtt hétvégenként. Barbiról tudtam, hogy szülei tanult embe-
rek, így reméltem, hogy megérti tipródásomat.

„Miért nem mész a CEU-ra?“, kérdezte, miután vagy öt percig hallgatta a sirámaimat. Persze fogalmam sem volt, miről beszél. A mi családunkban elsőként szereztem egyetemi diplomát, úgyhogy miután betettem a fenekem egy gimnáziumi tanári állásba, rokonságom szerintem már a nősülésemre készülődött. Ezzel a megjegyzéssel viszont Barbi hozzásegített ahhoz, hogy új fejezetet nyissak az életemben, amely az *Alexandriai négyes* agyonolvasott lapjaihoz hasonlóan hemzsegett a mindenféle színű és nációjú szereplőktől, és lehetőséget adott arra, hogy újra fejest ugorjak a budapesti expatközösség hűsítő hullámai közé.

Ismerik *A rút kiskacsa* történetét? A mesét nem mindenki szereti egyformán. Legelkötelezettebb rajongói azok, akik addig ostorozták magukat különységük miatt,

amíg rá nem találtak valamire, amitől hattyúvá válhattak. Aki valaha átment ilyen metamorfózison, soha nem felejtí el azt a borzongató érzést, amelyet az újonnan felfedezett közösség miatt érzett. Sir Ken Robinson, nemzetközi hírnő brit oktatási szakember *Az alkotórész* című zseniális munkájában elmeséli egy anya esetét, aki hiperaktivitás gyanúja miatt viszi el kislányát Sir Ken egyik kollégájához. Valóban, a lányka egy percig sem tud megülni a széken, figyelme folyton elkalandozik, még a feltett kérdéseket sem hajlandó meghallani. Míg azonban a pszichológus az édesanyjával kimegy a folyosóra, hogy négy szemközt megbeszélhessék a helyzetet, a résnyre nyitva hagyott ajtón át tanúi lehetnek, amint a gyermek feláll a székről, kimérten a szoba közepére sétál, és a rádióból szóló komolyzene ritmusára táncolni kezd. Mire a felnőttek visszatérnek, a tíz perce még görcsös és zavarodott kislány figyelmesen hallgatja a szakember szavait: „Asszonyom, az ön gyermeke nem beteg, hanem táncosnak született!”

Hasonló beszámolókat hallottam díjnyertes tornászoktól az első gimnasztikai órájukról, mérnököktől arról, miért nem akartak hazamenni a folyton szerelő nagybácsitól, és a Hot Jazz Band alapítójától, aki Sanghajban elmondta nekem, azóta szeretett volna jazz-zenész lenni, hogy négyéves korában meghallotta nagyszüleinél az első gramofonfelvételeket. Jorge Luis Borges, az argentin író, filozófus és könymoly sokat idézett mondása szerint „a mennyország bizonyára egyfajta könyvtár”. Én is ehhez hasonlóan küszködtem a meghatottság könnyeivel, amikor sokat cikizett kacsatollaimat borzolva először léptem be a Közép-európai Egyetem kapuján.

Elsőként arra figyeltem fel, hogy mindenütt idegen nyelvű feliratok virítanak. Emlékszem, hogy még a mosdó falán is angolul voltak az emlékeztetők, miszerint tilos dohányozni, és az ajtót kéretik becsukni. A hallgatók, professzorok és adminisztrátorok öltözködéséről és viselkedéséről lerítt, hogy az egyik egy szomszédos kelet-európai országból, a másik pedig több ezer kilométerről érkezett az évnnyitóra. Az angolul beszélők mindenféle nációt sejtető akcentusai és a körülöttem német, orosz, francia és általam ismeretlen nyelveken zajló beszélgetések hallatán úgy éreztem magam, mint kiskoromban, amikor anyám az orvosi rendelőből hazafelé bevitt a játékboltba. Gyönyörömet tovább fokozta, hogy a kilencvenes évek Magyarországon szokatlan módon itt is, ott is felbukkant egy-egy egzotikus ázsiai, közel-keleti vagy afrikai arc.

Meg vagyok győződve róla, hogy annak számára, aki ezt többször is átélte, a nulláról való újrakezdés egyfajta drog. Aki hagyományos közösségben éli le az életét, annak nem adatik meg, hogy tudatosan újraformálja a róla kialakult véleményeket: története mindenhová elkíséri. Számomra a CEU egyszerre volt az újrakezdés lehetősége és egy új, hozzám sokban hasonló emberekből álló közösség ígérete. Néhány hónappal azelőtt nehezen tudtam elképzelni, milyen lehetőségek állhatnak még előttem az ELTE és a gimnáziumi tanítás után. Nem több mint félórás villamosútra közelmúltbéli önmarcangolásom színhelyétől most az új kihívások valóságos univerzuma tárult elém.

A kaland már a felvételi előtt elkezdődött. Mint kiderült, környezetemben már az is örültségnek tűnt, hogy

egyáltalán nekivágtam. Egyik rokonom vagy ismerősöm többet tudott az előttem álló küzdelemről, mint a másik. Vége-hossza nem volt a segítő szándékú figyelmeztetéseknek. Ugyan már, oda csak komcsi káderek protekciós gyerekeit veszik fel! Csak újjgazdagokat! Csak zsidókat! Csak ötvenhatos családok leszármazottait! Csak amerikai magyarokat! Arra is figyelmeztettek, hogy az elit intézménybe csak három-négy próbálkozás után jut be valaki. Szerencsére akkor úgy gondoltam, időm van, hiszen az ELTE egyik szakára másodsorra, a másikra harmadsorra vettek fel, girbegurba családfánk valamelyik sarját pedig csak el tudom sózni a kérdéses kategóriák valamelyikébe, ha a szükség tényleg úgy hozza. Nem így alakult. Elsőre felvettek, teljes ösztöndíjjal, amely a tanári fizetésem többszörösére rúgott. Később megtudtam, hogy angolnyelv-ismeretem és filozófiatudásom voltak a döntő tényezők.

Hogy mennyire nem volt igazuk a vészmadaraknak, az nagyon hamar kiderült. Az általam addig ismert oktatási rendszerhez képest a CEU-n szinte ismeretlen volt a klikkesedés. Kelet és nyugat, fiú és lány, gazdag és szegény szabadon keveredett egymással, főleg, mert nemigen tudtuk, ki milyen háttérrel érkezett. Kelet-európaiként egyik legfontosabb leckém 1997–98 során az volt, hogyan vetközzem le az előítéleteimet. Nem minden amerikai gazdag, emlékeztettem magam egyre több sikerrel a nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok szakon, valamint nem minden orosz agresszív, nem minden angolnak van otthon nemesi kastélya, nem minden fekete bőrű ember afrikai, és nem minden ázsiai tud körívesen rúgni. Évfolyamtársaimmal esténként olyanok voltunk,

mint a Durrell-regényben: vacsoraasztalunk körül szinte mindenki más nációhoz tartozott.

Későbbi nemzetközi tanulmányim és munkáim során nemcsak az akkor elsajátított szakértelem kísért el, hanem az az igyekezet is, hogy mindenkit igyekezzek előítélet helyett kíváncsisággal megközelíteni. Ez bizony nem könnyű feladat, mert még a legtöbbet utazó szabadulóművészen is ott munkál a valahová, valakikhez tartozni akarás alapvető emberi késztetése. Amikor sokáig egyedül vagyunk, ősi ösztöneink veszedelmet szimatolnak, és arra sarkallnak minket, hogy elinduljunk emberi társaságot keresni, még akkor is, ha ennek megvan a maga kockázata. A lakatlan szigetre vetődött tengerész is megpróbál zöld ágra vergődni a kannibál törzssel, de ebből élnek a nagy hotelek környékén sorakozó bárók is.

Ráadásul én eleinte az átlagosnál több előítélettel küzdöttem. Családunkban igazi klánmentalitás uralkodik. Az iraki éveken kívül gyermekéveimet szüleim testvéreivel, unokatestvéreimmel és néhány olyan családi barát társaságában töltöttem, akikről csak az évek során derült ki számomra, hogy nem rokonok. Együtt ünnepeltünk minden születésnapot, karácsonyt, szilvesztert, és nyaralni is velük mentünk. A normális viselkedést e néhány tucat fős közösség meglehetősen szűk körben definiálta, és az oda nem illő allűröket egy görög tragédia kórusát megszégyenítő egységben ítélte el.

Folyamatos és aktív küzdelmet jelentett számomra, hogy ezeket a dörgegelmes hangokat felülírjam a lelkemben. Eleinte nehezen ment a dolog. Bagdadban élve hozzászokhattam volna a sokféleséghez, de ott „az arabok” inkább egyfajta miliőt alkottak a családunk és

a tungsramos kolónia körül, mint társaságot. Egy-két kollégán kívül nem nagyon érintkeztünk helyiekkel, és a nyelvet szinte senki sem tanulta. Egyetemista koromban ott volt a Dürer Café eminens csapata és pár külföldi csoporttársam, őket azonban mind személyesen ismertem, jellemvonásaikkal és háttértörténetükkel egyetemben. A másság mindig könnyebben emészthető, ha csak mutatóban, kóstolgatható adagokban jelentkezik. A CEU-n azonban magyarként én voltam kisebbségben, és erre gyakran emlékeztetni kellett magam ugyanúgy, ahogy meg kellett csípnem magam a megszokott belső hangok hallatán, hogy mondjuk milyen jó fej ez a Silviya, „pedig bolgár”.

Szokásaink, előítéleteink átprogramozásának persze van egy másik oldala is. A CEU elvégzése után számomra nem nagyon volt visszaút. Emlékszem, hogy a Külügyminisztériumból megjelent nálunk egy toborzó, de akkorra már meg sem fordult a fejemben, hogy itthon keressek állást. Egy évvel később a diplomáciai akadémián pedig nemcsak a már megkezdett átalakulást volt szerencsém haladó szinten folytatni, de szakemberként azt is megtanultuk, mi múlik azon, ha mondjuk egy béketárgyalás vagy polgárháborút követő tulajdonjogi vita során csúszik ki egy-egy keresetlen megjegyzés. Bécs annyiban könnyítette meg a tanulást, hogy ott bizonyos értelemben én magam is expat voltam, ha nem is túl távol az otthonomtól. De adott helyzetben ez majdnem mindegy is volt: a tanulmányok szinte minden időmet lekötötték, úgyhogy a családom szempontjából akár a Holdon is lehettem volna. Összintén szólva nem is nagyon vágytam haza, mert az európai diplomácia egyik

elitképzőjében még izgalmasabbak voltak a hétköznapok, mint bármely addigi tanulmányom során.

Ha a CEU nemzetköziségevel nyűgözött le, a Bécsi Diplomáciai Akadémia az ott tanulók társadalmi helyzetével. Mint az eddigiekből már kitűnhet, addigra el-sajátítottam az újratervelés és újratekés sok fortélyát, és már az első napokban összebarátkoztam néhány hallgatótársammal. A soknemzetiségű, sokarcú közösségek befogadóbbak, mint a homogén társaságok, ezért eleinte nem nagyon kérdeztük egymást, ki kinek a fia-borja. Ahogy azonban kezdtem megismerni új barátaimat, úgy kerekedett a szemem az ámulattól. Ott tapasztaltam meg először a hamar összekovácsolóó külföldi kolóniák dinamikáját és azt, hogy az emberek addigi háttérüktől, lehetőségeiktől, sikereiktől függetlenül szeretnek tiszta lappal indulni.

Alessio barátomról például csak hónapokkal összeismerkedésünk után tudtam meg, hogy egy olasz tábornok fia. A tanév elején nyitott BMW-jét, amellyel Ausztriába érkezett, bérelt garázsban tartotta, hogy ne az alapján ítéljék meg a többiek. Egy délután azonban kibújt a szög a zsákból, mert miután valaki többszöri figyelmeztetés ellenére elvette a joghurtját a közös konyha hűtőszekrényéből, bosszúból kipakolta az egész fridzsidert. Amikor a kőre kidobált mirelitek és tejtermékek láttán megkérdeztem, min munkálkodik, büntető hadjáratának stratégiájával egyetemben családi háttérét is megosztotta velem. *Mi piace la guerra!* (Szeretem a háborút!), bömbölte teátrális karmozdulattal a jelen lévő felbőszült tömeg híján nekem, amint kávésbögrével a kezemben, bokszer-gatyában hallgattam lelkesítő szavait.

Nem voltam egyedül a diplomatatanoncok sokszínűségének élvezetével, és gyakran szinte túlzásba vittük a bábeli forgatagot. Minden hétvégén más-más nemzet ételét főztük, egyik osztrák kollégánk pedig egyhetes összejövetel-sorozatot szervezett a kollégiumi szobájában, amelynek keretében letöltöttük és esténként végighallgattuk a világ összes nemzeti himnuszát, miközben azon versenyeztünk, ki tud egzotikusabb itallal megjelenni a következő alkalmon. Az egyik ilyen este végeztével jó leckét kaptam előítéletből. Elefántcsontparti kollégánk túl sokáig maradt a koleszunkban, úgyhogy megkérdeztem, nem akar-e a hálósákomban ott aludni, és másnap onnan menni órára. Amikor levetkőzött, nagy megrökönyödésekre az öltönytadrágja alól neonzöld selyemből készült rövidnadrág és térdig érő piros zokni bukkant elő. „Ilyen alsóruhát hordanak felétek az emberek?”, kérdeztem bizonytalanul. „Ugyan, dehogy – nevetett –, csak délután focizni voltam!”

Mind a diplomácia, mind a nemzetközi üzletkötés világában a siker feltétele, hogy az ember, ha levetkőzni nem is tudja, egy megbeszélés vagy üzleti út idejére azért próbálja felfüggeszteni otthonról hozott beidegződéseit és előítéleteit. Bécs nekem nemcsak azért volt jó lecke, mert bele kellett tanulnom a vegyes kultúrájú közeghez való profi hozzáállásba, hanem azért is, mert megláttam, hogyan teszik ezt a családi vagy szakmai háttérüknek köszönhetően a nálam jóval tapasztaltabbak. A diplomáciai akadémián, a tanulmányaink során megismert nemzetközi munkacsoportokban és végül az ENSZ-ben, ahol az akadémiai képzésem végén gyakornokoskodtam, nem azt nézték, hogy honnan jön az ember, hanem hogy ho-

vá és milyen kitartással halad. Voltak a kollégáim között többgenerációs, dúsgazdag diplomatacsaládok sarjai, de olyanok is, akik kolumbiai rendőrből vagy mongol parasztból küzdötték fel magukat. A lényeg az volt, akkor és ott milyen értékeket és munkaetikát képviselt az illető.

A későbbi munkám során többször is emlékeztetett az élet, hogy törekednem kell az ítéletektől mentes szakmai stílus kialakítására és fenntartására. Néhány hónappal azután, hogy az akadémiát elvégeztem, a Nemzetközi Kommunikációs Intézet megbízásából egy budapesti bankvezetők számára tartott továbbképzésen tolmácsoltam egy amerikai szakember előadását. Sokáig készültem az eseményre, több száz oldalnyi pénzügyi jelentést, képzési kézikönyvet és munkafolyamatot olvastam el, amelyek izgalmi szintje vetekedett a Magyar Közlöny augusztusi számának függelékével. Egy órával korábban a helyszínre érkezve megkérdeztem a sztártréneret, szükség van-e rá, hogy átbeszéljük a csapatmunka részleteit. „Nálam csak egy szabály van – bökte mutatóujját az arcomba a kétméteres amerikai. – *When I say fuck, you say fuck* (ha én azt mondom, hogy baszd meg, akkor te is azt mondd, hogy baszd meg).” Persze meghökkentett ez a célratörő eligazítás, de hamarosan rájöttem, miért volt rá szükség. A képzés a mi közép-európai fülünknek szokatlan módon szóki-mondó volt, és előzetes bölcs szavai nélkül bizony lekalapáltam volna egy-két megjegyzésének életét.

Az emberi közösségek egészséges működéséhez elengedhetetlen, hogy megszabják tagjaik számára, hol vannak a határok viselkedés, kinézet, az egymással és a kívülállókval való érintkezés tekintetében. Így tudjuk

ésben tartani, ki tartozik hozzánk, és ki nem, kiben bízhatunk, és kiben nem. Minél hamarabb el tudjuk dönteni, „ki kivel van”, annál kisebb a kockázat. Ezért viselnek a primitív közösségek törzsi testfestést, díszeket és más megkülönböztető elemeket, de erre való a népviselet, a sportolók meze, a divat és a hivatalos eseményeken látható névtáblák, kitűzők, pecsétgyűrűk is. A modern világ azonban elkezdte keverni, vegyíteni a törzseket. Ha lépést akarunk tartani vele, meg kell tanulnunk gondolatban átlépni közösségünk határait, és meg kell ismerkednünk az egymástól sokban különböző emberek együttműködésének szabályaival.

Aki pedig arra vállalkozik, hogy idejének javát a kultúrák közötti senki földjén töltsse, annak fel kell készülnie, hogy a tanulás során fájdalmas hibák százait fogja elkövetni. Ráadásul a törzs rendszerint nem köti a kívülálló orrára, ha az illető egy bakival hülyét csinált magából. Ennek egyik gyomorforgató művészi kifejezése a *Borat* című film, amelyben a névadó idiótát alakító Sacha Baron Cohen brit komikus az USA-ba látogatva folyamatosan és módszeresen áthágja az amerikai kultúra szabályait, vendéglátói azonban ezt csak akkor teszik szóvá, amikor a gyakorlott nevetető már réges-régen túlment minden elképzelhető határon. Bár nem valószínű, hogy olvasóim bármelyike a filmben hasonlóan meztelenül szállna be egy konferencia-központ felvonójába, az könnyen előfordulhat, hogy egyszer csak rádöbben: most hatalmas bakit követett el.

Kulturális téren hibázni olyan, mint belegyalogolni egy biztonsági üvegajtóba: az ember gyanútlanul és teljes sebességgel halad egészen addig, amíg meg nem állítja

a saját fájdalmas koppanása. Ilyenkor elengedhetetlenül fontos, hogy a helyiek mellett egy más külföldiekből álló közösségre is támaszkodhassunk, mert csak ők tudnak segíteni annak előítéletmentes eldöntésében, hogy valójában mi is történt. Aki az adott közösség része, az nem képes erre, hiszen akaratlanul is vagy az egyik, vagy a másik oldal pártját fogja majd. Boszniai tartózkodásom idején például, röviddel Zvornikba érkezésem után, egy társaság meghívott vacsorára Tuzlába, amely körülbelül kétórányi autóútra volt. Az asztal körül főként az EBESZ helyi, jugoszláv kollégái foglaltak helyet, egy-két hozzám hasonlóan nemzetközi kollégával kiegészítve.

Már vagy egy órája üldögéltünk, amikor valaki megemlítette, hogy alig egy hónapja érkeztem meg Boszniába. „És sikerült jó szállást találnod?”, kérdezte az egyik kollegina. „Igen”, mondtam, és elmeséltem, kinek a házában béreltem egy emeletet. A testbeszédéből észrevettem, hogy valami nem stimmel, de nehezen tudtam eldönteni, mi lehet a bibi, és mivel oldhatnám a feszültséget. Talán attól tartanak, hogy a ház tulajdonosai nem fogadják be a jövevényt? Hozzátettem, hogy a napokban együtt vacsoráztam házigazdám családjával, és nagyon jól kijöttünk. Ennek hallatán az egyik kolléga ellenséges tekintettel végigmért, felállt az asztaltól, és távozott.

Úgy ültem ott, mint akit benyomtak a hideg zuhany alá. Mozdulni sem mertem, csak a szemem sarkából pillantottam a jobbomon ülő amerikai kolléganőmre, majd bal felé, egy olasz kollégára. Hozzám hasonlóan ők is úgy festettek, mint az injekcióját váró beteg az alkoholos ledörzsölés után. Szerencsémre az egyik helyi munkatársunknak megesett rajtunk a szíve. „A házigazdád

a háború idején a helyi szerb milícia egyik vezetője volt – magyarázta. – A bosnyákok többek között azzal is gyanúsítják, hogy eltüntetett több tuzlai családot, köztük az imént kirohanó kollégánk egyik rokonát is.” Szégyelltem magam, pedig nem én követtem el a hibát. Nemzetközi szervezet alkalmazottaiként csak diplomáciai szolgálatok által előzetesen jóváhagyott ingatlant bérelhettünk ki. A vacsorára vezető autót viszont egy olyan politikai határon vezetett át, amelynek fontosságát attól fogva nap mint nap fejben tartottam.

Még a legjobb szándékú kívülálló is könnyen sebet ejtethet a helyi közösség érzésein, büszkeségén. Emlékszem, még a Dürer Café-s bulik idején hányszor mondtak az itt élő külföldi hallgatók véletlenül Bukarestet Budapest helyett, és hányszor kellett magyar társainkkal megértetnünk, hogy a nyelvbtlás igazán nem nagy ügy. Egy Amerikába látogató magyar ugyanolyan közel kerülhetne ahhoz, hogy megveresse magát a helyiekkel, ha Denver helyett Dallast mond, míg az ott élő külföldi kolónia együtt röhögne vele az elszóláson.

Kínában létezik egy érdekes szokás, mely szerint minél messzebb kerül az ember a hazájától, az evőpálcikát a hegyétől annál távolabb kell megfognia. Az ilyesmire könnyen rálegyinthezünk, hogy értelmetlen babona, de ahogy az évek során gyarapodott mind a kínainyelv-tudásom, mind pedig az evőpálcika forgatásában szerzett tapasztalatom, megértettem, miről is van szó. A kínai etikettben a pálcikát közvetlenül az étel közelében fogni ügyetlenségnek számít: a kisgyermek rendszerint így kezdik a készség elsajátítását. A távoli jövevény modorába pedig, ugyebár, a világon mindenhol könnyebben be-

lekötnek a helyiek, úgyhogy újonnan érkezettként jobb törekedni a tökéletes modorra. Egy magyar társaság is hamarabb befogad egy egzotikus kinézetű látogatót, ha az illető tökéletesen eszik késsel-villával, és esetleg még a borospoharat is pallérozott sommelier módjára forgatja a fény felé.

Az olvasó persze könnyen elképzelheti, milyen fárasztó lehet a hétköznapijainkat ilyen elvárásoknak való megfelelés jegyében élni. Az élményt ahhoz lehetne hasonlítani, mint amikor az ember Angliában mind az út, mind a kocszi megszokottól ellentétes oldalára kényszerül vezetés közben. A feladat alapvetően ugyanaz, de minden tevékenység folyamatos utánagondolást igényel, és pár óra elteltével az embernek tökéletesen elege van az egészszől. Ha brit ismerősünknek kifakadunk a bal oldali forgalmi rend elviselhetetlenségéről, ne reménykedjünk vigasztaló fogadtatásban! Ott élő magyar ismerőseink viszont nagy megkönnyebbülésünkre rávágják majd, hogy ugye, micsoda szekatúra itt bárhová eljutni, és még hasznos tanácsokkal is ellátnak a tanulási folyamat megkönnyítésére.

Az otthonuktól távol élő idegeneket ilyen véd- és dac-szövegségbe tömörítő közösségekre van egy remek angol kifejezés: „urban family”, azaz városi család. A városok lakosságát sokáig a vidéki kisközösségekből odaköltöző emberek alkották, gyarapították, ezek az újdonsült városlakók pedig a családhoz hasonló közösségekbe verődtek. Egy városi család tagjává válni életre szóló élmény, amelyet olyan világhírű tévésorozatok is megörökítettek, mint a *Jóbarátok* és az *Agymenők*. Tapasztalatból mondom, mert jó néhányszor megéltem azt, ahogyan egy

ily módon társaság létrejön, átesik a kezdetek kötelező buktatóin, virágzik, majd néhány kulcsfigura távoztával széthullik. Ilyen közösség volt számomra Shaoxingban három kollégám az Egyesült Királyságból: a felettem lévő lakásban Rob, a külön matematika tanár, valamint a szomszédban lakó Lucy és Kirstie Skóciából. Azt, hogy az ott töltött idő alatt egyfajta családdá váltunk, mi sem mutatja jobban, mint hogy velük töltöttem az első kínai karácsonyomat. Miután Sanghajba költöztem, évekig Rich és Mark töltötte be a városi család szerepét. Majd minden szabadidőnket együtt töltöttük, közös utazásokat szerveztünk Kína- és Ázsia-szerte, és számtalanszor húztuk ki egymást mindenféle bajból.

És persze kevés helyzet kovácsol két viszonylagos idegent olyan sebességgel szoros közösséggé, mint egy vállalkozás elindítása. Attól a naptól kezdve, hogy Wanggal kibéreltük a Campanile első irodahelyiségét, nyolc évig éltük az egymáshoz bilincselte vállalkozók izgalmakkal, buktatókkal és sikerekkel teli életét, egészen addig, amíg ő Ausztráliába költözött, én pedig teljes egészében átvettem a céget. Mint sok személyes és szakmai kapcsolat esetében is előfordul, hétköznapi konfliktusaink jó része abból fakadt, hogy személyiségünk túlságosan hasonlított egymásra: mindketten lelkes és energikus, de éppen ebből fakadóan türelmetlen és akarnok emberek vagyunk. Ilyenkor pedig csak akkor lehet egymással zöld ágra vergődni, ha lefektetünk bizonyos alapszabályokat.

Megegyeztünk például, hogy elméleti egyenrangúságunk ellenére konkrét szituációkban mindig az egyikünk viszi a prímet, a másik pedig együttműködik. Felváltva menedzseltük a projekteket, és ha ügyféllel tárgyaltunk,

azé volt az utolsó szó, amelyikünk az adott munkát felügyelte. Az új ügymenet bevezetése azonnali eredményel járt: gyorsabban és hatékonyabban hoztuk meg együttes döntéseinket, és a kivitelezéskor drasztikusan lecsökkent mind a klienssel, mind a cég munkatársaival adódó konfliktusok száma. Wang annyira belejött a szerepjátékba, hogy ha az autóban nem tudtunk megegyezni a stratégiáról, onnantól inkább sofőrnek álcázta magát: amíg én a tanácsadói munka részleteiről tárgyaltam az irodában, ő az ügyfél cégének alkalmazottaival együtt vígan szidta a főnököket a teakonyhában.

A kezdetekkor kialakított stílusunk később mélyen beivódott a Campanile munkakultúrájába. Cégünk öt év alatt tizenöt főre nőtte ki magát, ennek ellenére sikerült megtartani a hierarchia majd teljes hiányát. Irodánkban csak néhányan voltak sanghaji őslakosok, így a csapat a külföldi és a Kína távoli szegleteiből érkezett tagok számára igazi városi családot jelentett. Ehhez az is hozzájárult, hogy mindannyian negyven éven aluliak és szinte kivétel nélkül szinglik voltunk, tehát jól jött az ítélkezéstől és atyáskodástól-anyáskodástól mentes, feltétlen támogatás. A vállalkozás kezdeti néhány éve életem egyik legtermékenyebb időszakom volt. Egyszerre összeállt sok minden ahhoz, hogy jól is érezzem magam, és a munkába is elegendő energiát tudjak fektetni. Ez a fajta egyensúly előtte évekig hiányzott a minden napjaimból. Boszniában az EBESZ-munka rendkívül érdekesítő szakmai kihívás volt, de munkatársaim és baráti köröm olyan kevés emberre korlátozódott, hogy közösségkedvelő természetemmel időnként valóságos száműzetésben éreztem magam. A Shaoxingban eltöl-

tőtt év ez utóbbi szempontból sokkal jobb volt, ott viszont a tanításba visszatérve szakmailag kellett elviselnem a kihívás majd teljes hiányát.

Sanghaji kis cégünk viszont egyszerre volt szórakoztató közösség és ígéretes vállalkozás. Kína teljes gőzzel készült a 2008-as pekingi olimpiára és a két évvel később, Sanghajban esedékes világkiállításra, ez pedig a vezetési tanácsadás szempontjából hatalmas lehetőségekkel kecsegtetett. Nem voltunk persze egyedül: értékesítési munkánk során a legjobbakkal versenyeztünk, este pedig együtt ettünk-ittunk velük. Egy akkora piacon máshogy látják az emberek a versenytársakat. Ráadásul 2007-ben belevágtam egy Fülöp-szigeti vállalkozásba is, és elkezdődött a rendszeres ázsiai utazgatás korszaka.

Múltak az évek, és csapatunk írta a maga történetét. Volt, hogy szó szerint a nap huszonnégy órájában együtt voltunk. Egy nap Dana, egy tanácsadónk, aki Kanadából érkezett, megemlítette, hogy aznap van Amerikában halloween, amely a mindenszenteknek felelne meg, ha az amerikaiak történetesen nem jelmezbállal ünnepeznék. „Ti hogyan ünnepeltek?”, kérdezte. Addig nem gondoltunk rá, mivel a csapatban volt angol, magyar, hongkongi és persze sok kínai, Danán kívül azonban csak egyetlen amerikai kolléga. De ezen ne múljon: megbeszéltük, hogy munka után mindenki egy órát kap, hogy jelmezt szerezzen, és héttől az irodában halloweenpartit tartunk.

Az este hosszabbra sikeredett, mint gondoltuk. A szomszéd cég, ahol szoftverekkel vagy valami hasonlóval foglalkozó éjjel-nappali telefonügyelet működött, átküldött valakit panaszkodni a zaj miatt, úgyhogy a csapat átvo-

nult hozzám. Másnap dél felé ébredtem a rekamién. Lakásomban mindenhol poharak, üvegek, pizzásdobozok, parókák, csákók és némi fehérenemű jelezte, hogy a társaság jól szórakozott. Úgy döntöttem, itt az ideje helyeráznai magam, és kimentem a fürdőszobába hideg vizet paskolni az arcomba. „Hány óra lehet?“, kérdezte egy váratlan hang a közelből. Időbe tellett, míg rátaláltam az érdeklődőre: Dana valamikor az este forgatagában úgy dönthetett, hogy a mosdó alatti viszonylag csendes, nyugalmas és a kövezetnek köszönhetően hűvös kuckóban alussza ki magát.

A csapatszellem a rendetlenségnél kézzelfoghatóbb eredményt is produkált, és városi családunkból az évek során valódi családok sarjadtak. Amerikai trénerünk már a vállalkozás első évében kimondta a boldogító igent egyik kínai kolléganőnkkel, Mark pedig három évre rá kötötte be egy másik kollegina fejét. Ausztrál munkatársunk az egyik tréningcsoportból vett feleségül valakit. A könyv írásakor a Campanile tizenhárom éves, és özszejöveteleinken ma már a másodgeneráció is képviselteti magát. Egyik kolléganóm kisfia a szoptatás idején több üzleti útra elkísért minket. A hotel konferenciaközpontjában zajló menedzsmentképzés idején egy vendégszobában a nagymama vigyázott rá, az anyuka pedig a szünetekben felszaladt babázni. A barátok, munka- és üzlettársak, ügyfelek és ismerősök folyton változó kaleidoszkópján eltöprengve persze az ember gyakran felteszi magának a kérdést: normális dolog-e a valódi családtól távol, hosszabb-rövidebb kapcsolatoktól remélni az élethez elengedhetetlen testi-lelki támogatást? A világotuzó

munkaköri leírásában a kalandok mellett ott van az időről időre beköszöntő magány is: egy nehéz nap estéjén az üres lakás vagy szállodai szoba, ahol heteken át csak a televízió nyújtja a társaság valamelyes illúzióját, a hétvégék, amikor az embernek sem otthonról elmenni nincs kedve, sem egyedül ücsörögni.

Talán akkor a legnehezebb, amikor az ember beteg. Ilyenkor derül ki, mennyire veszi komolyan a feladatát városi családunk egy-egy tagja. Már említettem, hogy alig egy évvel a cég megalapítása után egy sportsérülés következtében átestem egy sérvműtéten. A beavatkozást Sanghajban végezték el, így családom csak telefonon tarthatta bennem a lelket. Szó, ami szó, eléggé el voltam kenődve, amikor egyedül ébredtem fel az altatásból, csak a nővérke sietett be, hogy a kezembe nyomja a tévé távirányítóját. Rövidesen azonban megjelent Gábor, sanghaji honfitársam, és szintén vezetési tanácsadó, akivel a Campanile megalapítása előtt és után is együtt dolgoztunk több megrendelésen, és jó barátságban maradtunk.

Gábor még rosszkedvében is folyton mosolygó, langaléta alak, akinek a viselkedésében furcsán keverednek a magabiztosság és tétovaság egymásnak ellentmondó jelei, mintha mindig tudná, mi a teendő, de nem szívesen rukkolna elő vele. Megérkezett, üdvözölt, és megtudakolta, jól vagyok-e. Igen, mondtam, csak épp most ébredtem az altatásból, kába vagyok, eléggé fáj a metszés az oldalamon, és étvágyam sincs. „Akkor megehetem az ebédedet?”, kérdezte az éjjeliszekrényemen lévő dobozra mutatva. Egy jó hírű magánkórházban voltam, a dobozon pedig egy organikus ételeiről híres étteremlánc

neve virított. Beleegyeztem, Gábor megebédelt, majd belekezdett egy előző nap történt mulatságos anekdotába. Könyörögtem, hogy fogja be a száját, hiszen még egy csuklástól is kicsurrantak a könnyeim, sajnos azonban a történet emléke erősebbnek bizonyult. Barátom, ha nem is mesélhette el a sztori végét, kivörösödött fejfel kuncogott a sarokban egy darabig, majd szenvedésemet látva távozott. Az epizód annyira röhejes volt, hogy rádöbbsentem: saját szeleburdi családom sem intézhette volna autentikusabban a beteglátogatást.

Egy-egy magányos vasárnap délután előfordul, hogy az emberen elhatalmasodik a melankólia, és megkezdődik egy belső monológ: hát igen, úgy látszik, az elhagyatottság a szabadság ára. Ilyenkor én is egy Charles Bronson-film hősének képzelem magam, aki a nyeret a vállára vetve bandukol egykedvűen a semmi közepén, hiszen se kutyája, se macskája, sőt, még szeretett lova is kidőlt alóla a nagy kalandozásban. Amikor azonban valóban szükség van az emberi támogatásra, valaki mindig megjelenik a látóhatáron, hiszen az expatok ilyenkor ismerik meg igazán egymást. Mindenki a maga stílusában segít. Van, aki csak annyit mond, hogy nesze, Charles, ülj le a nyeredre, és igyál egy sört! Van, aki a régen várt depresszió láttán máris rohan hívni a többieket, és van, aki csak megráz, hogy szedd már össze magad!

Külföldön élve az ember olyat is felkarol, akiről otthon úgy döntene, bajlódjanak vele a rokonai és barátai. Azonban az otthoni közösségtől több ezer kilométerre így tenni olyan lenne, mint a sivatagban egy szomjúságtól haldokló utazó mellett szó nélkül eltevegelni, gondo-

latban hozzátéve, hogy úgy kell neki, miért nem csomagolt otthon kulacsot. Én természetből nem vagyok az az irgalmas típus, aki azonnal ugrik, ha valakinek valami fáj vagy rosszulesik, de az évek során nálam is megfordultak ismerősök a világ minden tájáról, hol kisebb, hol nagyobb bajokkal. Volt, aki kölcsönkért, volt, akit kirúgott otthonról a barátnője, és volt, aki attól félt, hogy be akarja szervezni a kínai titkosszolgálat. A városi család ilyenkor azt teszi, amit minden rendes család: főz egy kávé, türelmesen végighallgatja az illetőt, kipofozza a vendégszobát, a kezébe nyom valamit, amire a legnagyobb szüksége van, és ad valami tanácsot, amelyet a bajbajutott valószínűleg nem fogad meg, de legalább más színben látja a helyzetét.

Nemegyszer fordult a kocka, és én jelentem meg a fejemet lehorgasztva azoknál az ismerőseimnél, akikről hamarosan részletesebben is megemlékezem: Nils és Lindsay kávézójában, ahol ez a zseniális házaspár mindig ellátott az ész és a szív sajátos jin-jang keverékével, vagy Claude és Fiona otthonában, ahol a házigazdák rendszerint sütöttek vagy főztek valamit, amitől rögtön elfelejttem a bánatomat. Az expatélet természetéből fakadóan sokan közülük már több ezer kilométerre laknak, mások pedig előbb-utóbb hurcolkodnak majd tovább. Most még nem tudom elképzelni, milyen lesz az élet a jelenlegi közösségem nélkül, de persze ez azelőtt is így volt, hogy Rob, Lucy, Kirstie, Rich, Dana, Wang, Claude és Fiona, Gábor és sokan mások odébbálltak volna. Egy biztos: bárkik lesznek is körülöttem az elkövetkező években, emberi közösségre, városi családra nekik is, nekem is örökké szükségünk lesz.